

Колесніков А.П.,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій
Тернопільський національний економічний університет

ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Особливістю функціонування підприємств у сучасних умовах тривалої кризи є їхня постійна залежність від усієї сукупності промислових і непромислових суб'єктів, що характеризується підвищеною жорсткістю конкурентної боротьби. Як наслідок, це негативно позначається на конкурентоспроможності й стійкості функціонування вітчизняних підприємств. Тому основним завданням підприємства в сучасних економічних умовах є вирішення задачі стійкого розвитку та здатності протистояти несприятливим ситуаціям. Практика показує, що проблеми, які існують в економіці сьогодні, не можуть бути вирішені без формування механізму, побудованого з урахуванням принципів стратегічного управління, що забезпечують стійкий розвиток підприємства [2]. Принципового значення набувають не тільки питання освоєння сучасних ринково орієнтованих методів планування, управління, організації й контролю виробничо-господарської й економічної діяльності, але й розробка нових концепцій, підходів, методологій до стратегічного аналізу й управління стійкістю підприємства в умовах ризику й невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам сталого розвитку присвячені наукові дослідження В. Гейця, Л. Макухи, О. Гончаренка, Б. Данилишина, О. Котикової, Л. Корнійчука, Н. Кирич, Л. Мельника, В. Пономаренка, Н. Васюк та інших учених. Серед зарубіжних дослідників теоретико-методологічним аспектам цих проблем значну увагу у своїх працях приділяли В. Данилов-Данільян, Г. Дейлі, О. Зеткіна, О. Кузнецов, Т. Сухорукова. Разом з тим, актуальною є потреба подальшої структуризації, систематизації і комплексності дослідження можливостей забезпечення стійкості розвитку підприємств в нестабільних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є комплексне дослідження сутності, принципів, методів та способів забезпечення стійкості розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під економічним механізмом у промисловості слід розуміти сукупність конкретних форм зв'язків, а також систему правових, організаційно-управлінських і фінансово-економічних важелів [5, с. 128]. За ринкових умов господарювання до основних економічних механізмів в промисловому комплексі належать ціновий і фінансовий механізми.

Забезпечення стійкості розвитку повинно відповідати не лише умовам динамічної теорії, а й конкретизованим вимогам.

Стійкий розвиток складних систем, яким є промислове підприємство, досягається за допомогою цілого комплексу економічних механізмів. У ході еволюційного розвитку різних типів економічних систем їх стійкість зростає, виробляються складніші й багаторівневі комплекси зворотних зв'язків як результат впливів, що виникають із процесів конкурентної боротьби за ринки збуту продукції в контексті розробки антикризових стратегій стійкого розвитку [4, с. 103-104]. У зворотному зв'язку формується стійкість самого підприємства і його стійкий розвиток. При позитивних впливах зворотних зв'язків процес відтворення промислового підприємства посилюється. При негативних впливах зворотних зв'язків процес відтворення може перебувати в стабільному стані або деградувати. Таким чином, стійкий розвиток підприємства – це інтегрована система господарювання, що має специфічний характер, метою якої є забезпечення на довготривалий період потреб суспільства, підтримання економічної ефективності виробництва, підвищення якості життя населення, забезпечення збереження навколишнього середовища [3].

Забезпечення механізму управління підприємством ґрунтується на певних принципах і методах, основні з яких є одночасно притаманні і для механізму стійкого розвитку. При визначенні складу таких принципів необхідно виходити з вимог відповідності їх цілям, зв'язкам, правовому забезпеченню управління (табл. 1).

В органічному зв'язку з цими принципами знаходяться методи як способи дослідження механізму стійкого розвитку, покликані до реалізації принципів управління. Методи механізму стійкого розвитку підприємства є сукупністю прийомів цілеспрямованої дії суб'єкта управління на керований об'єкт, що забезпечують координацію їх дій у процесі виконання функцій управління для досягнення мети стійкого розвитку [6, с. 217].

Досліджуючи стійкість господарської діяльності підприємства, доцільно представити її як сукупність виробничої, маркетингової, соціально-економічної й екологічної стійкості. На основі відокремлених видів стійкості доцільно подати методику оцінки рівня стійкості господарської діяльності підприємства (табл. 2).

Таблиця 1

Основні принципи стійкого розвитку підприємства

Принцип	Його характеристика
Принцип системності	При формуванні механізму стійкого розвитку підприємства необхідно розглядати об'єкт не суб'єкт управління як єдине ціле. При цьому кожний структурний підрозділ підприємства необхідно розглядати як систему, що також має свої складові елементи.
Принцип цілепокладання	Полягає у визначенні напрямку розвитку підприємства в деякій перспективі. Цілепокладання виступає як якісне визначення мети і тому потребує конкретизації, для того щоб була можливість передати установки мети функціональним елементам системи.
Принцип компетентності	Цей принцип означає, що формування механізму стійкого розвитку повинне охоплювати всі сфери діяльності керованого об'єкта, тобто воно повинне реалізовувати всі функції управління і всі стадії життєвого циклу виготовлення та експлуатації продукції, що випускається керованим об'єктом.
Принцип ієрархічності	Означає, що організаційна структура у формованому механізмі має бути багаторівневою з делегуванням певних повноважень прийняття управлінських рішень відповідним структурним підрозділам формованої організаційної структури управління.
Принцип зворотного зв'язку	Цей принцип означає, що необхідна організація постійного і своєчасного надходження інформації в систему керування про стан керованого об'єкта.

Джерело: [1, с. 126]

Таблиця 2

Стійкість господарської діяльності промислового підприємства

Вид стійкості	Елементи стійкості	Основні показники і коефіцієнти
Виробнича стійкість	Собівартість продукції, яка випускається	Витрати на 1 грн. продукції, яка випускається
	Якість продукції, яка випускається	Коефіцієнт новизни системи контролю якості
Маркетингова стійкість	Конкурентне середовище	Показники конкурентоспроможності продукції: одиничні, групові, інтегровані
	Сегментування ринку	Фактична ринкова частка в загальному обсязі реалізації продукції
Соціально-економічна стійкість	Кадрова стійкість	Коефіцієнт обороту з прийому працівників. Коефіцієнт плинності кадрів. Коефіцієнт постійності складу персоналу
Екологічна стійкість		Інтегрований показник екологічної стійкості підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Основними економічними методами, що входять в механізм стійкого розвитку підприємства, є:

- техніко-економічне планування, за допомогою якого визначається програма діяльності підприємства;

- економічне стимулювання, вихідним положенням якого є формування доходів персоналу підприємства залежно від внеску в загальні результати праці;

- економічна відповідальність за результати діяльності органів управління підприємством, що включає метод компенсації втрат, які можуть виникнути з вини органів управління.

Механізм управління стійким розвитком підприємства є частиною загальної системи управління підприємством, що забезпечує вплив на чинники, від стану яких залежить результат діяльності керованого об'єкта.

Комплексний підхід до визначення етапів робіт з розробки механізму стійкого розвитку підприємства, при якому визначені цілі, послідовність і значимість кожного з етапів, представлений на рис. 1.

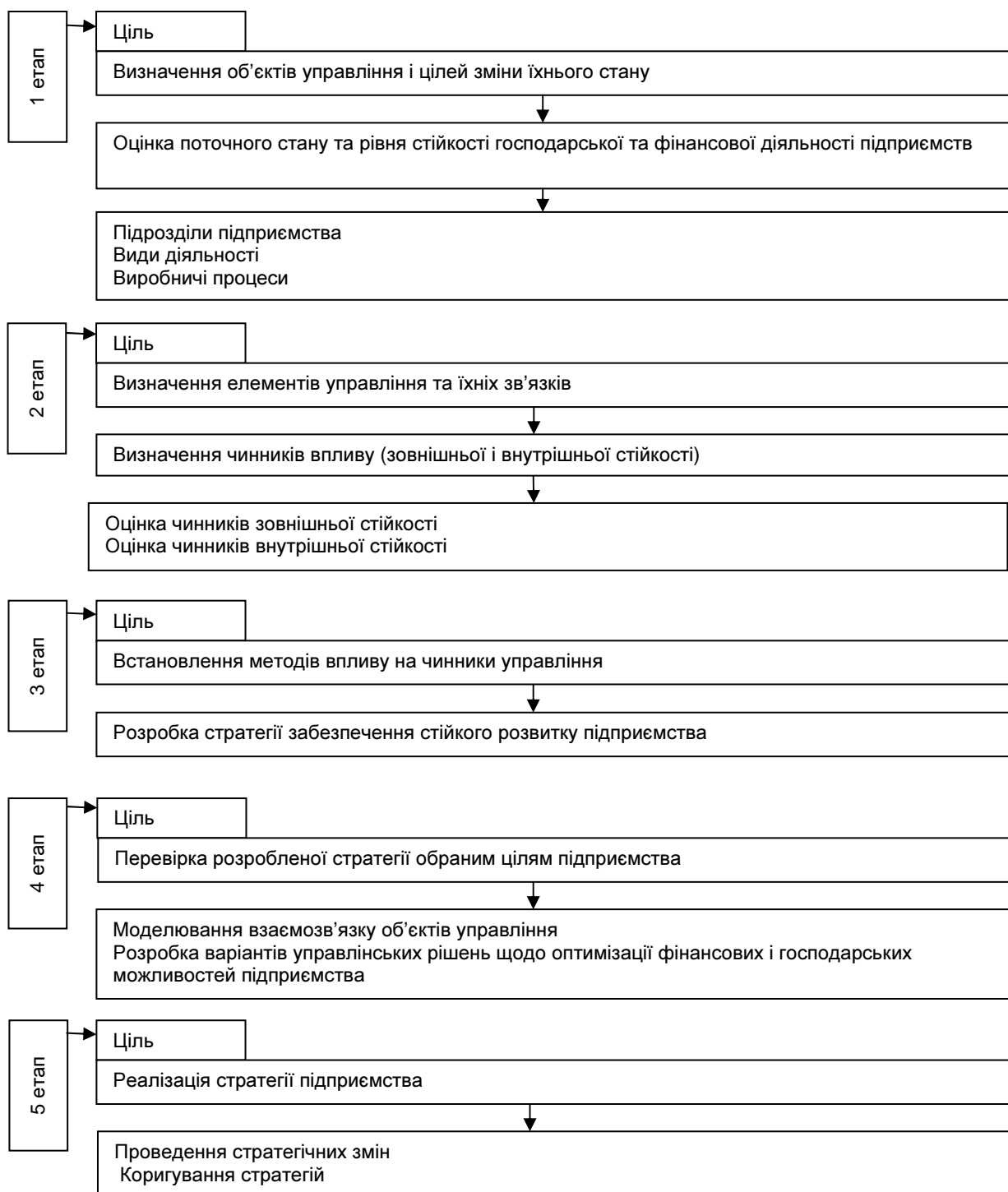

Рис. 1. Послідовність робіт щодо розробки механізму стійкого розвитку підприємства
Джерело: [8, с. 103]

Механізм управління сталим розвитком підприємства повинен включати такі елементи:

1. Оцінка процесів, що тривають на підприємстві, з погляду його сталого розвитку.
2. Вибір стратегічного напрямку сталого розвитку підприємства.
3. Визначення додаткових тактичних пріоритетів сталого розвитку.
4. Оцінка стратегічного й тактичного напрямків розвитку з позиції його сталості.

Взаємопов'язаність і ефективність реалізації зазначених етапів дозволяє сформулювати комплексне уявлення про механізм стійкого розвитку підприємства (рис. 2).

Рис 2. Елементи механізму стійкого розвитку підприємства*

*Примітка: уточнено автором на основі [1, с. 127]

Комплексність реалізації такого механізму забезпечить повноту можливостей відновлення виробничих та господарських потужностей і забезпечення сталості розвитку підприємства.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, на стійкий розвиток підприємства впливає безліч факторів. Проте, для ефективного функціонування важливим є не тільки характер факторів, але й ефективний механізм, що забезпечує стійкий розвиток підприємства. Можливість оцінювання стійкості розвитку підприємства дозволяє управляти її рівнем, ефективно і адекватно ринковій ситуації використовувати свій потенціал і добиватися сприятливого результату.

Література

1. Васюк Н.В. Формування механізму стійкого розвитку машинобудівних підприємств / Н.В. Васюк // Інноваційна економіка. – 2012. – № 10. – С. 125-128
2. Гончаренко О.М. Прогнозування стійкого розвитку підприємства [Електронний ресурс] / О.М. Гончаренко // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 691. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vnulp/Management/2010_691/21.pdf
3. Макуха Л.С. Стійкий розвиток підприємств: сучасний стан проблеми [Електронний ресурс] / Л.С. Макуха // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – 2008. – № 5. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/index.htm
4. Перерва П.Г. Антикризисні інструменти сталого розвитку підприємства: інноваційна, інвестиційна та маркетингова політика / П.Г. Перерва, А.В. Косенко, О.П. Косенко // Вісник національного технічного університету «ХПІ». – 2012. – № 25. – С. 100-106
5. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навч. посібник / Є.П. Качан, Т.Є. Царик, Д.В. Ткач [та ін.]; за ред. Є.П. Качана. – К. : Видавничий Дім "Юридична книга", 2005. – 704 с
6. Стадник В.В. Менеджмент : підручник / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К. : Академвидав, 2010. – 472 с.
7. Шандова Н.В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства / Н.В. Шандова // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9. – С. 169-173
8. Шандова Н. В. Розробка механізму управління стійким розвитком підприємств машинобудування / Н.В. Шандова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2. – С. 101-105.